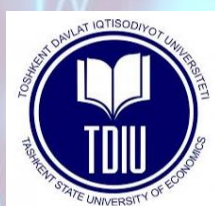

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACISI OLIY VA ЎRTA MAHSUS TABLIM
VAZIRLIGI
MINISTERSTVO VYSHEGO I SREDNEGO SPETSIALNOGO
OBRAZOVANIYA RESPUBLIKI UZBEKISTAN**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

сертификатлаш ва стандартлаштириш борасида ортда қолишни бартараф қилиш чораларини кўришда фан ютуқларидан фойдаланишни яхшилаш билан боғлиқ.

Шу асосда қўшилган қиймати юқори бўлган юқори технологияли ва кўп илм талаб қилувчи маҳсулотлар ишлаб чиқаришнинг ўсиши фойдасига жиддий таркибий ўзгаришлар рўй беради. Ушбу йўналишда иқтисодийни модернизациялаш ва диверсификациялаш иқтисодий тараққиётида муҳим йўналиш ҳисобланади.

*Ф.Н. Халимова, ассистент,
ТДИУ*

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТУРИЗМ СОҲАСИДА ПИАР МЕНЕЖМЕНТНИ ҚЎЛЛАШ ЗАРУРАТИ

Мамлакатимиздаги тинч-осуда ҳаёт, ҳамжиҳатлик, миллий урф-одат ва анъаналар, ҳунармандчилик намуналари, халқимизга хос бўлган меҳмондўстлик фазилатлари туфайли давлатимиз замонавий сайёҳлик инфратузилмаси ривожланган давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгалламоқда. Бу эса ўз навбатида, мамлакатимиз тараққиётига муносиб ҳисса қўшмоқда.

Бугунги кунда мамлакатимизга туристларни жалб қилиш ва ички туризмни ривожлантириш учун барча шарт-шароитларни яратиш, мавжудларини ривожлантиришга бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири сифатида қаралмоқда. Дарҳақиқат, мазкур тармоқни ривожлантиришга қаратилаётган эътибор иқтисодийнинг муҳим манбаи ҳисобланиб, ЯИМни шакллантириш, бандликни таъминлаш, аҳоли фаровонлигини оширишда ҳам етакчи ўрин тутаяди. Ушбу соҳани қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш бўйича амалга оширилаётган ишлар ижобий натижаларини бермоқда. Яъни аниқ мақсадли ва тизимли чора-тадбирлар туфайли туризмнинг энг илғор, замонавий қирралари шакллантирилишига эришилмоқда.

Энг муҳими, соҳанинг жадал тараққий этиши учун босқичма-босқич дастурий ҳаракатларни рўёбга чиқаришга киришилган. Хусусан, туризм соҳасида тармоқ соҳасини ислоҳ қилиш, туризм тармоғини тартибга солиш бўйича қонун ҳужжатлари базаси такомиллаштирилган. Фақат 2018-2019 йилларда тармоқни тартибга солиш бўйича 20 дан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилинган ҳамда туризм ташкилотлари сони 75 фоизга ошган. Кириш ва ички туризмни ривожлантириш бўйича 147 та тадбир амалга оширилган⁵⁴.

Бугунги кунда турли ички инвестициялар ва хорижий сармоялар жалб этилаётгани ҳам соҳада йирик лойиҳалар муваффақиятида муҳим омил бўлмоқда. Хусусан, Тошкентда йирик инвестиция лойиҳалари – “Амирсой” тоғ-чанғи мажмуаси, гольф-клуби ва гольф-академияси, “Учта шаҳар мажмуаси, ЕТТБ билан Хоразм вилоятида маданий мерос объектларини сақлаш бўйича қўшма лойиҳа амалга оширилмоқда, Бухоро шаҳрида 1 150 ўринга

⁵⁴ www.Lex.Uz

мўлжалланган учта меҳмонхона реконструкция қилинган. Тармоқнинг инвестиция салоҳиятини янада ривожлантириш мақсадида Франция компаниялари “Чорвоқ” эркин туризм зонасини ривожлантиришга жалб қилинган. Туркиянинг IdeallST компанияси билан Хоразм, Наманган ва Сурхондарё вилоятларида 295 минг АҚШ долларилек учта кластер ташкил этиш учун шартномалар имзоланган⁵⁵.

Бозор муносабатлари шароитида эркин рақобат муҳити яратилиши, туристлар дидига мос меҳмонхоналар куриш, тарихий ёдгорликлар рекламасига катта эътибор бериш, туризм сервисини такомиллаштириш, турли хил тадбирлар уюштириш туризмга бўлган талабларнинг ортишига ҳамда тармоқнинг янада ривожланишига хизмат қилади. Мазкур чора-тадбирларнинг яна бир эътиборли жиҳати шундаки, сайёҳларга қўшимча шарт-шароитлар яратиш, туризм шохобчаларини кенгайтириш, туроператорлар фаолият кўламини ошириш, экотуризмни изчил йўлга қўйиш, табиий иқлим имкониятларидан кенг кўламда фойдаланиш, транспорт инфратузилмалари фаолиятини йўлга қўйиш, таржимонлар ва экскурсоводларни жалб этиш бўйича ҳам самарали ишлар амалга оширилмоқда.

Туризм истеъмолининг ўзига хослиги шундаки, товар истеъмолчига эмас, балки истеъмолчи товарга истеъмолини амалга ошириш учун келади. Айнан истеъмол орқали туризм мамлакат ёки унинг бирор минтақаси хўжалик фаолиятини рағбатлантиради. Меҳмонхоналар, мотеллар, овқатланиш корхоналари, транспорт корхоналари, спорт иншоотлари, маданият муассасалари даромадларини оширади, маиший хизмат кўрсатиш, алоқа, автохизматлар ва ҳокозоларнинг ривожланишини рағбатлантиради. Ушбу минтақани реклама қиладиган маҳаллий хунармандларнинг буюмлари, сувенирларга талаб ошиб боради⁵⁶.

Ихтисослашган ва умумий савдо корхоналарининг товар айланмаси ўсади. Шундай қилиб, туризм маҳаллий инфратузилмани ривожлантиради, янги иш ўринлари яратади, мамлакатга валюта тушумини фаоллаштиради, давлат ва маҳаллий бюджетга тушумларни таъминлайди, хизмат кўрсатувчи соҳаларга, туризм фаолиятига кўмаклашувчи ва ҳамроҳлик қилувчи фаолият турларига рағбатлантирувчи таъсир кўрсатади.

Туризм ва минтақадаги ресурслар, маҳсулотлар, умуман, жамият ўртасидаги алоқалар интеграциялашган туризм ривожланишига хизмат қилувчи асосий омиллардан ҳисобланади⁵⁷.

Биринчи навбатда минтақавий туризм ресурсларининг назоратчилари, туристик корхоналар, жойлаштириш хизматлари, транспорт ва экскурсия хизматлари интеграциясини бошқаришда мос институционал тузилмалар ва стратегияларни идентификациялаш зарур.

Бозор шароитида туризм фаолияти билан шуғулланувчи корхоналарнинг тадбиркорлик тузилмаси самарадорлиги, ресурсларни жамлашнинг инновацион

⁵⁵ Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси сайти.

⁵⁶ Котлер, Ф. Маркетинг. Гостеприимство. Туризм. Учебник для вузов. /Ф.Котлер, Дж. Боуэн, Дж. Мейкенз. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2017.- 124 с.

⁵⁷ Квартальнов, В.А. Теория и практика туризма. /В.А. Квартальнов. –М.: Финансы и статистика, 2013. - 153 с.

механизмига асосланган интеграцион алоқалар ва туризм соҳасини бошқаришнинг ахборот коммуникацион технологиялари орқали таъминланади. Жаҳоннинг илғор мамлакатлари даражасида туризм бизнеси соҳасида АКТ-хизматлар кўрсатиш тизими яхши ривожланган.

Туризм соҳасида ўз фаолиятини энди бошлаган тадбиркорлик субъектларини янада қўллаб-қувватлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси томонидан мамлакатимиздаги туризм ресурсларининг онлайн базасини ўзида мужассам этган янги www.shop.silkroad.uz сайти (савдо майдончаси) ишга туширилган⁵⁸. Ушбу савдо майдончасида тадбиркорлик субъектлари ўзларининг меҳмонхона, саёҳатлар, туризм соҳасида транспорт хизматларини, овқатланиш хизматларини, маданий мерос объектлари, туризм соҳасида транспорт хизматларини, ҳунармандчилик намуналари ва сувенир буюмлар, гид-экскурсоводлар, соғломлаштирувчи турлар, туризм соҳасида фаолият юритувчи субъектларга хизмат кўрсатиши учун зарур маиший ва озиқ-овқат маҳсулотлари, маҳорат дарслари, ҳудудларда амалга ошириладиган туризм тадбирларининг эълонларини бепул жойлаштиришлари ва ўз маҳсулотлари ҳамда хизматларини реклама қилишлари мумкин.

Мамлакатимизда туризмнинг зиёрат, экологик саёҳат, маърифий, этнографик, гастрономик, спорт, қишлоқ хўжалигига, ишбилармонликка оид турларини раванқ топтириш бугунги куннинг энг муҳим вазифаларидан ҳисобланади. Уларни ўзаро уйғунликда ривожлантирмай туриб, соҳада юқори натижаларга эришиб бўлмайди.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда туризм соҳасида бир қатор шароит ва имкониятлар яратилган бўлишига қарамасдан, бу борадаги мавжуд салоҳиятдан тўлиқ фойдаланилмаётгани ҳам кузатилмоқда. Бунинг асосий сабабларидан бири мазкур соҳада пиар менежментнинг етарли даражада ишлаб чиқилмаганлиги дейиш мумкин.

Пиар менежментни мамлакатнинг “қиёфаси” ва ўзаро манфаатли ҳамкорликдаги “кўприк” дейиш мумкин. Туризмда PR бир қатор ўзаро узвий боғланган қисмлардан ташкил топади. Булар, биринчидан, тизимли таҳлил, стратегик режалар ишлаб чиқиш учун маркетинг тадқиқотларини ўтказиш, иккинчидан, дастур ва режалар ишлаб чиқиш, учинчидан, истеъмолчилар билан самарали ўзаро муносабатларни ўрнатиш, тўртинчидан, турли сохта ахборот манбаларини аниқлаш ва бартараф этишдир.

Мазкур соҳадаги PR фаолиятини бир неча йўналишга ажратиш мумкин. Яъни брендни реклама қилиш (бу йирик туризм операторларига, шу жумладан, меҳмонхоналарга хос), сайёҳлик хизматларини кенг тарғиб қилиш, мамлакат нуфузи ва ижобий қиёфасини шакллантириш, мамлакатнинг алоҳида ҳудудлари туризм салоҳиятини ишлаб чиқиш ва тарғиб қилиш зарур.

Туризм соҳасида PR замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан фаол фойдаланади. Хусусан, жамоатчилик билан алоқалар ўрнатишда ОАВ билан ҳамкорлик (пресс-релизлар, мақолалар, интервью,

⁵⁸ Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси сайти.

пресс-турлар, пресс-конференциялар), ивент-тадбирлар (турли туризм маҳсулотлари тақдимотлари, кўргазмалар, ярмаркалар, фестиваллар, воркшоплар (бизнес ва иш фаолияти уйғунлиги), тренинглар, анжуманлар, муҳим саналар ва флешмобларни ташкил қилиш), муайян туризм ташкилоти имижини рекламаси, ҳомийлик ва хайрия маросимларини ўтказиш, ички PR (туризм ташкилоти ичида турли тадбирларни ташкиллаштириш, шу жумладан, билим салоҳияти ва малакани ошириш билан боғлиқ, тимбилдинг, тур рекламалари ва ҳ.к.), промо ва PR тарғиботлар, Интернетда реклама қилиш (сайт, ижтимоий тармоқлар, блоглар, онлайн консалтинглар, форумлар, баннер рекламалари ва бошқалар), компаниянинг ўзига хос услублари (ранглар, шиорлар, савдо белгиси ва ҳ.к.) каби воситалар қўлланилади.

Бугунги кунда Озарбайжон, Словения, Индонезия, Малайзия ва туризм ривожланаётган бошқа мамлакатлар ўзларининг имижларини шакллантиришда халқаро PR менежерлар ва йирик компаниялар билан ҳамкорлик қилмоқда. Жумладан, Сингапур, Гонконг, Мексика каби давлатларнинг туризм ташкилотлари “Tourism, Marketing & Intelligence” (TMI) пиар агентлигининг хизматларидан фойдаланади. Мазкур агентлик халқаро майдонда ўзининг алоҳида ўрнига эга бўлиб, асосан, маркетинг тадқиқотлари ва PR имижини шакллантиришга ихтисослашган.

TMI ўз мижозларига мамлакат учун энг фойдали туризм шакллари ўрганиш, аниқлаш, туризм бозори ҳолатини мунтазам тарзда таҳлил қилиш, тарғибот қилишда аниқ стратегик дастур ишлаб чиқиш ва уни амалга оширишга кўмаклашиш, туроператорларни қўллаб-қувватлаш (чунки айнан улар туризм йўналиш ва хизматларни шакллантириш, реклама қилиш ва амалга ошириш билан шуғулланади) сингари хизмат турларини таклиф қилиб келмоқда.

Хулоса ўрнида таъкидлаш лозимки, Миллий PR маркази бу борада ўз фаолиятини янада кучайтириши талаб этилади. Хусусан, турфирмалар билан ҳамкорликни кучайтириш, замонавий реклама ва маркетинг услубларини ишлаб чиқиш ва жорий қилиш, хорижда миллий маҳсулот ва туризм хизматларини кенг тарғиб қилаётган туризм ташкилотларини қўллаб-қувватлаш йўналишларида. Бу борада чора-тадбирлар дастури ишлаб чиқиши мақсадга мувофиқ.

Шу билан бирга, Миллий PR маркази келгусида мамлакат туризм саноатини ривожлантириш учун PR менежмент билан шуғулланувчи йирик халқаро компаниялар (масалан, TMI-Tourism, Marketing&Intelligence, TMC-Tourism Marketing Concepts, Holyrood PR agency ва ҳ.к.) билан ҳамкорлик ўрнатиши ва кучайтириши лозим.